

Формування цінового механізму в молокопродуктовому підкомплексі регіону

У статті розглядаються механізми ціноутворення в молокопродуктивному підкомплексі; визначені їх недоліки та переваги; запропоновано розрахунок цін молока.

ціновий механізм, доходи, ціни реалізації, витрати, нормативна собівартість, молокопродуктивний підкомплекс

Стабільний розвиток продуктивних підкомплексів АПК значною мірою залежить від стану економічних взаємовідносин між всіма ланками виробництва. Одним з основних регуляторів економічних взаємовідносин виступає механізм ціноутворення. Трансформаційні процеси, що відбувалися протягом останніх років, лібералізація цін та порушення системи взаємовідносин поглибили диспаритет цін на продукцію сільського господарства та суміжних з ним галузей промисловості, що особливо відчутно в молокопродуктовому підкомплексі.

Дослідження стану економічних взаємовідносин між суб'єктами молокопродуктового підкомплексу та розробка механізму їх врегулювання, який би забезпечував узгодженість інтересів всіх партнерів у просуванні продукції від виробника до споживача на основі поділу праці і еквівалентного обміну споживчих вартостей.

Дослідженню проблеми функціонування ринку молока та молочної продукції присвячені роботи П.С. Березовського, М.М. Ільчука, С.Р. Камілової, Т.Л. Мостенської, П.М. Пархомця та інших вчених. Проте, незважаючи на численні наукові розробки, низка питань пов'язана з вдосконаленням взаємовідносин між виробниками молока та сферою переробки потребують подальшого дослідження

Аналіз стану економічних взаємовідносин в молокопродуктовому підкомплексі свідчить про відсутність заінтересованості товаровиробників у співпраці з переробними підприємствами, оскільки діюча система цін не забезпечує відшкодування витрат сільгоспвиробникам. Вирішення проблеми встановлення справедливих цін для всіх учасників інтегрованого об'єднання вимагає пошуку обґрунтованих шляхів поєднання зусиль як сільськогосподарських товаровиробників так і молокопереробних підприємств.

Ціновий механізм в молокопродуктовому підкомплексі, як засіб задоволення інтересів членів інтегрованого виробництва має ґрунтуватися на двох вимогах: забезпечення відшкодування виробничих витрат кожного партнера на всіх етапах виробничого циклу та одержання кожним учасником певної частини запланованого прибутку. Саме недотримання цих вимог є основною причиною стримання розвитку ефективних взаємовідносин в АПК.

Підвищення цін на молоко та молокопродукцію протягом останніх років обумовлене зростанням витрат на всіх етапах виробництва. Проте підвищення закупочних цін на молокосировину не покриває витрат спричинених подорожчанням техніки, палива, мінеральних добрив, комбікорму, тощо. В результаті розірвання сталих

виробничих відносин молокопереробних заводів з сільськогосподарськими товаровиробниками порушився зв'язок виробництво-переробка-реалізація в межах єдиної сировинної зони. Завезення молока з віддалених від молокопереробного підприємства господарств, навіть з інших областей істотно вплинуло на вартість доставки молока, а отже і собівартість виготовлення продукції. Значний відсоток роздрібної ціни реалізації молока та молокопродукції формується в торгівельній мережі. Збільшення доходів торгівельних посередників за рахунок збільшення цін відбувається неадекватно зростанню їх витрат. В результаті підвищення роздрібних цін відбувається і зміна їх структури. Зростання складових ціни відбувається нерівномірно зі зростанням витрат у складі собівартості. В результаті чого відбувається перерозподіл доходів на користь торгівельної мережі та переробних підприємств, а сільськогосподарські підприємства ледве можуть покрити свої витрати. Для прикладу наведено структуру витрат на виробництво та розподіл грошової виручки від реалізації молочної продукції на ЗАТ “Золотоніський маслокомбінат” (табл.1.).

Таблиця 1 - Розподіл сукупних доходів та витрат в молокопродуктовому підкомплексі Черкаської області станом на 01.01.2004р.

	Молоко жирністю 3,2%		Масло тваринне	
	витрати, %	доходи, %	витрати, %	доходи, %
Сільськогосподарські підприємства	57,9	38,0	76,2	34,0
Молокопереробні підприємства	28,2	45,0	15,0	51,0
Роздрібна торгівля	13,9	17,0	8,8	14,0
Разом	100	100	100	100

Існуюча структура витрат та розподілу доходу підтверджує наявність диспаритету, яка до речі поглиблюється з підвищенням норми витрат незбираного молока на виробництво кінцевої продукції переробки. Найбільша частина доходу припадає на галузь переробки та торгівлі, тоді як на частку сільського господарства припадає 59-76% всіх витрат, а в розподілі виручки їм належить лише 34-38%. В деякій мірі така ситуація зумовлюється зростанням частки висококваліфікованої праці з наближенням виробничого процесу до завершального етапу виробництва, що спричинює перерозподіл результатів реалізації. Проте така схема розподілу доходу надалі загострює і так складну ситуацію в сільському господарстві. На сьогоднішній момент, для забезпечення ефективної діяльності на всіх ланках виробничого процесу необхідно забезпечувати однаковий рівень прибутку на понесені сукупні витрати.

Сутність ринкової системи господарювання яка лежить в основі реформування цінового механізму молокопродуктового підкомплексу полягає в тому, що ціна товарів, як відображення еквівалентного відшкодування суспільно необхідної праці має зворотній регулюючий вплив на витрати. Тому розрахунок цін реалізації молока сільськогосподарськими товаровиробниками та молокопереробним підприємствами має базуватися на нормативній галузевій собівартості та застосуванні показника норми прибутку на авансований у виробництво капітал, який виступає регулятором суспільного виробництва.

Особливістю аграрного виробництва є низька оборотність оборотних коштів порівняно з промисловістю, де оборотність оборотного капіталу дуже висока. При ціноутворенні на продукцію промисловості враховується весь капітал, що дозволяє повністю визначити витрати і відповідно до них сформулювати норму прибутку на авансований у виробництво капітал. При формуванні цінового механізму в аграрному

секторі необхідно враховувати термін обороту основних та оборотних засобів, щоб забезпечити відшкодування нормативних витрат.

Розрахунок закупівельної ціни молока в сільськогосподарських підприємствах, відпускної ціни на продукцію його переробки на молокопереробних підприємствах та роздрібною ціни реалізації в торгівельній мережі при умові забезпечення однакових рівнів відтворення капіталу з урахуванням терміну його обороту можна відобразити наступними формулами:

$$Ц_{зак} = C_{сп} + (AK_{сп} + OЗ_{сп}) \times K_{нр} \times K_{об1}; \quad (1)$$

$$Ц_{відп} = Ц_{зак} + C_{пп} + (AK_{пп} + OЗ_{пп}) \times K_{нр} \times K_{об2}; \quad (2)$$

$$Ц_{розд} = Ц_{відп} + C_{тп} + (AK_{тп} + OЗ_{тп}) \times K_{нр} \times K_{об3} + ПДВ; \quad (3)$$

де $Ц_{зак}$; $Ц_{відп}$ та $Ц_{розд}$ – закупівельна, відпускна та роздрібна ціна відповідно;

$C_{сп}$; $C_{пп}$ та $C_{тп}$ – нормативні виробничі витрати виробництва, переробки та реалізації 1 ц продукції;

$K_{нр}$ – середня норма прибутку, %;

$AK_{сп}$; $AK_{пп}$ та $AK_{тп}$ – авансований капітал в основних виробничих фондах, на 1 ц продукції відповідно по аграрних, молокопереробних та торгівельних підприємствах;

$OЗ_{сп}$ та $OЗ_{пп}$ – оборотні засоби на рівні собівартості 1 ц продукції (без амортизації) відповідно по аграрних, молокопереробних та торгівельних підприємствах;

$K_{об1}$; $K_{об2}$ та $K_{об3}$ – коефіцієнт обороту затрат відповідно у молочному скотарстві, сфері переробки та торгівлі.

Визначаючи прибуток ціни реалізації продукції як добуток норми прибутку та авансованого у виробництво капіталу, необхідно визначитись з розрахунком вартості цього капіталу. Вартість основних фондів по видах продукції необхідно розділяти пропорційно витратам на утримання згідно даних річного звіту у середньорічному обчисленні їх балансової вартості. При розрахунках в молочному скотарстві необхідно вилучати балансову вартість основного стада, оскільки вартість цих фондів відноситься безпосередньо на інші види продукції. Вартість землі як основного засобу включається у ціну через орендну плату, оскільки при включенні до ціни повної вартості землі має місце необґрунтоване завищення вартості основних фондів. Вартість авансованих коштів у оборотні засоби повинна встановлюватися за середньорічною вартістю нормованих оборотних коштів за мінусом тієї частини, яка не пов'язана з сільськогосподарським виробництвом та затрат на утримання основних засобів і страхових платежів. Враховуючи попереднє положення та опираючись на середньому обороті оборотних засобів в сільському господарстві, яке складає один раз на рік, можна вважати, що середньорічна вартість оборотних засобів обраховується як різниця між сумою витрат на виробництво товарної продукції і сумою амортизації основних засобів. Коефіцієнт обігу оборотних засобів залежить від тривалості виробничого циклу, специфіки використання кормів, терміну обороту фонду оплати праці і в середньому при виробництві молока становить 0,40 [1, с. 30].

Важливе значення в обґрунтуванні оптимального рівня цін є визначення витрат на кожному етапі від виробництва до переробки та реалізації кінцевої продукції. У молокопродуктовому підкомплексі важливе місце при формуванні вартості продукції належить виробникам молока. Тому визначення собівартості його виробництва у аграрних товаровиробників незалежно від ступеня розвитку інтеграційних процесів істотно впливає на методику ціноутворення. Особливу увагу в даному питанні необхідно приділити значним коливанням річної продуктивності молочного стада в різних господарствах, що не може не враховуватися при формуванні ціни. В методологічному відношенні не є доцільним формувати ціну на основі індивідуальної собівартості виробництва молока в окремих господарствах. В цьому випадку найбільш виправданим є застосування нормативного підходу до визначення собівартості виробництва молока. Для розвитку системи виробничих відносин в

молокопродуктовому підкомплексі надзвичайно важлива роль повинна відводиться нормуванню трудових процесів, затрат коштів, праці, матеріальних та інших ресурсів на виробництво одиниці продукції. З цією метою в межах інтегрованих молокопродуктових підкомплексів, які переважно тяжіють до сировинних зон молокопереробних підприємств чи адміністративно-територіальних зон необхідно визначати умовну нормативну собівартість виробництва молока. Нормативна собівартість в даному випадку є основою формування ціни в сукупності господарств, які входять до складу інтеграційних об'єднань. Розрахунок нормативів має ґрунтуватися на найоптимальнішому варіанті визначення витрат на утримання худоби, передусім кормів та живої праці у розрахунку на одну корову. Для вдосконалення ціноутворення необхідно насамперед оптимізувати структуру собівартості продукції. Оскільки значна частина витрат підприємств не відноситься до виробничих і має замінюватися за рахунок прибутку. В собівартості продукції сільськогосподарських підприємств не повинні відображатися витрати на утримання об'єктів культурно-побутового призначення загального користування. Собівартість продукції молокопереробних підприємств також слід визначати на нормативній базі. До складу собівартості продукції переробних підприємств мають відноситися лише виробничі витрати. Витрати, які за своїм змістом відносяться до загальнозаводських необхідно вилучати з собівартості, покриваючи їх за рахунок прибутку. На основі вищенаведених положень, користуючись формулами 1, 2 та 3 наведемо приклад розрахунку ціни на різних етапах виробничого циклу на основі нормативних галузевих витрат при забезпеченні однакових умов відтворення капіталу для підприємств різних ланок, поєднаних єдиним циклом виробництво - переробка – реалізація молока табл. (2).

Таблиця 2 - Розрахунок закупівельної, відпускної та роздрібною ціни 1 тони молока.

	Показник	Сільське господарство	Переробна промисловість	Торгівля
1.	Власні виробничі витрати	521,60	256,27	128,12
2.	Вартість продукції попереднього виробничого циклу	-	660,04	1007,34
3.	Повна собівартість	521,60	916,31	1135,46
4.	Середньорічна вартість основних виробничих фондів	1185,60	874,80	258,30
5.	Амортизація	24,70	29,41	10,05
6.	Норма прибутку	0,1	0,1	0,1
7.	Прибуток на основні фонди	118,56	87,48	25,83
8.	Середньорічна вартість оборотних засобів (повна собівартість без амортизації)	496,9	886,9	1125,41
9.	Коефіцієнт обігу	0,4	0,04	0,03
10.	Прибуток на оборотні засоби	19,88	3,55	3,38
11.	Загальна маса прибутку	138,44	91,03	29,21
12.	Рівень рентабельності, загальний %	26,50	9,93	2,57
13.	Закупівельна ціна	660,04	-	-
14.	Відпускна ціна	-	1007,34	-
15.	ПДВ (20%)	-	-	227,61
16.	Роздрібна ціна	-	-	1365,64

Беручи за основу норму прибутку на рівні 10% та врахувавши коефіцієнти обігу ми визначили, що роздрібна ціна 1 тони молока дорівнюватиме 1365,64 грн., а отже 1 літр молока в торгівельній мережі буде коштувати 1,37 грн. Запропонована схема розрахунку закупівельної, відпускної та роздрібною ціни вирівнює доходи виробників адекватно до їх витрат забезпечуючи таким чином паритет доходів та віддачі ресурсів.

Розрахунок прибутку на основі вартості залучених у виробництво основних та оборотних фондів та однакової по всіх галузям норми прибутку значно змінив його питому вагу у структурі ціни, що знайшло відображення у зниженні рівня загальної рентабельності в наступних виробничих циклах. Так в закупівельній ціні молока в сільськогосподарських підприємствах прибуток складає майже 21% і загальний рівень рентабельності – 26%. Загальна рентабельність при формуванні ціни продукції переробки складає – 9,93%, у реалізаційній роздрібній ціні загальний рівень рентабельності становить 2,57%. Проте розглядати питому вагу прибутку в відпускній та роздрібній цінах та загальний рівень рентабельності недоречно, оскільки в цих цінах закладені собівартість та прибуток продукції попередніх виробничих циклів. В такому випадку для визначення частки прибутку та рентабельності необхідно ціну зменшити на вартість продукції попередніх виробничих циклів, враховуючи при розрахунках лише поточні витрати кожного виробничого циклу. Таким чином в молокопереробній промисловості частка прибутку в ціні складає 26,2%, рівень рентабельності – 35,5%, а в торгівельній мережі відповідно – 18,6% і 22,8%, що забезпечує практично однакові умови виробництва та розподіл прибутку.

Формування цінового механізму має дотримуватися певних принципів, серед яких в якості основних слід виділити наступні: по-перше механізм ціноутворення в молокопродуктовому підкомплексі має базуватися на єдиній методологічній основі для сільського господарства та промислових галузей і сфер, що надають послуги сільському господарству. Дотримання цього принципу ґрунтується на забезпеченні еквівалентності обміну та обмежує вплив суб'єктивних факторів у ціноутворенні. По-друге, принцип комплексного підходу у ціноутворенні, який полягає у формуванні системи цін – закупівельних та договірних для виробників молокосировини з врахуванням якості молока; роздрібних цін на молоко, що реалізується сільськогосподарськими підприємствами населенню по різних каналах збуту; оптових та роздрібних цін на продукцію молокопереробних підприємств; відпускних та договірних цін на засоби виробництва на всіх етапах виробничого циклу. По-третє, для забезпечення цінового паритету та досягнення соціально-економічної стабільності розвитку галузей та регіонів при формуванні цінового механізму має забезпечуватися принцип поєднання ринкових важелів впливу та елементів державного регулювання, направлених на забезпечення належного рівня платоспроможності населення.

Список літератури

1. Ціни, витрати, прибутки агро виробництва та інфраструктура продовольчих ринків. За ред. О.М. Шпичака. – К.: ІАЕ, 2000. - 585 с.

В статье рассматриваются механизмы ценообразования в молокопроизводительном подкомплексе; определены их недостатки и преимущества.

In the article the machineries of pricing in a molocoproductivnomou subcomplex are considered; definite their failing and advantages; computation of costs of milk is offered.